

גליונות לעיון בפרשת השבוע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ותשע

בלק (תש"ל)

ה פ ס ר ה

מיכה ה' ו-יד, ו' א-ח

א. מהו הקשר בין פסוקים ראשונים של הפסרתנו (ה ו-ז)
ובין פסוקים א' ה' של פרקנו?

ב. ה' ו'. והיה שארית יעקב בקרב עמים רבים
כסל מאת ה' כרביבים עלי עשב
אשר לא יקוב לאיש ולא ייחל לבני-אדם

רש"י ד"ה כסל מאת ה': שאין בא לעולם על ידי אדם ולא יבקשו פני אדם עליו,
כך לא יקוה ישראל לעזרת איש, כי אם בה'.

ואב"ע ד"ה והיה שארית יעקב: ... בעודם בגלות
כסל מאת ה': והטעם שיבטחו על השם לבדו ולא על מלכי הגוים שהם בארצם,
כמו הטל שאינו ברשות אדם, רק ביד ה'.

א' ילמד ישראל את העמים לקרא בשם ה', ויהיו בקרבם כדרך (הושע י"ד ו')
"אהיה כסל לישראל" - וכל גוי לא יקוה (=אז עוד). לאיש.

רד"ק ד"ה בקרב עמים רבים: שיאסרו על ירושלים עם גוג ומגוג, ויהיו ישראל
ביניהם כסל מאת ה', כי הטל בא מאת ה' מן השמים, והמקוה לו לא יקוה לאיש
שיביאנו לו אלא לה' יקוה, כי הוא הממטיר והמביא לארץ הטל והמטר; כי
ישראל ביצועה ההיא לא יקוו אלא לאל יתברך, כי הוא המושיעם ואין זולתו
מושיע, כי הם יהיו המעט, והעמים הנאספים עליהם יהיו רבים, ומי יוכל
להושיעם בלתי, ותרד ישועתו להם כאשר ירד הטל על האדמה.
ואמר אחרי-כן "כרביבים עלי עשב", כי הרביבים הם המטר הרב והעשב גדול
מהדטא, כן יהיו הם הולכים וגדלים וטובו להם הולך וגדל.
ד"ה יקוב לאיש: ייחל לבני-אדם. כפל הענין במלים שונות.

א (1) במה דומה ה' משל' ל' במשל' בפסוקנו (שארית ישראל לסל ולרביבים?)
לפי כל אחד מן הפירושים הנ"ל? (שים לב לכך שהאב"ע מביא שני
פירושים שונים!).

א (2) למי מוסבת מלת הזיקה 'אשר', לסל ולרביבים או לעשב או לזה ולא
לזה אלא לשלישי?

(3) האם דומה דמוי הטל אצלנו לדמוי הטל בהושע י"ד ו' לדעת כל אחד
מן הפירושים הנ"ל?

(4) האם דומה דמוי הטל אצלנו לדמוי הטל בהושע ו' ד'?

(5) במה סוטה רד"ק בפירושו למלים "כסל... עלי עשב" מדרך פרשנותו
הרגילה?

ג. פסוקים ו'-ז'. והיה שארית יעקב בקרב עמים רבים כסל מאת ה'
והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים כאריה בבהמות יער...

ר' אליעזר מבלגנצי:

ואם תאמר: איך יניחום הגוים אשר הם (=ישראל בגולה) בקרבם לשון לארצם?
לכך נאמר: "והיה שארית יעקב", הנשארים שלא יצאו עדיין "בקרב עמים רבים"
שהם בארצם, אע"פ שהם מועטים יהיו כסל וכרביבים היוצאים מאת ה' "אשר לא
יקוה לאיש" - שלא יעקב על ידו מלבוא, כן יצאו הם (=שארית יעקב) מביניהם
(=מבין הגוים) מאת ה' - בעל כרחם, ולא יקוו להם שיתנו להם רשות, שלא
יוכלו לעקב על ידם לצאת.

ואם תאמר: יעקבו על ידם לצאת או ירדפו אחריהם ויחזירו, לכך נאמר "והיה
שארית יעקב" - שבגויים - "בקרב עמים רבים" כאריה יחיד בבהמות יער המרובים,
אשר אם עבר ביניהם ורמס וטרף אותם ואין מציל, שאין רועת מציל לבהמות יער;
ואפילו בעדרי צאן - מי יתיצב כנגדו? ולפיכך יפל פחדו עליהם ואין נודד
כנף ומצפצף.

אברבנאל

"והיה שארית יעקב"... פירוש הפסוקים האלה הוא באחת משתי דרכים:
הראשונה שבה הנביא בזה להגיד שארית יעקב שישארו בגלותם יהיו בקרב העמים
הרבים אשר יבואו על אדמת הקדש להלחם אלו באלו בתוקף אותה צרה כסל מאת ה'
וכרביבים שהם הגשמים הגסים והרבים שירדו על העשב, שאותו הטל והמטר לא

יבא בסבת אדם כי אם מהסס הנותן מטר על פני ארץ, כן שארית יעקב לא יבקש אז מצרים לעזרה ולא אשור ולא שום אומה אחרת באותה צרה, כי לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם שיצילוהו ויושיעוהו, אבל יחל ישראל אל ה' כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות ובו ישימו בטחונם ולא בבני אדם. ולא יהיה לבו בטחונם בו יתברך להטיל ולהשגב באותה צרה, אבל יהיה גם כן להלחם באויביהם ולעשות בקמה בגויים תוכחות בלאומים, שאף על פי שהם שארית יעקב שנשארו מעט מהרבה, הנה אותו שארית ישראל שנשאר בגויים יהיה בקרב אותם העמים הרבים הנאים למלחמה כאריה בבהמות יער וככפיר בעורי צאן סהנה יגבר האריה ההוא בהיותו יחידי על רבוי אותם בהמות ובעורי צאן.

והדרך השני מהפירוש הוא שיעד הנביא שבאחרית הימים יהיה שארית יעקב בערך העמים רבים והם אוהביו אשר לא הרעו אבל הטיבו עמו, כמו שאמר (ישעיה ס"ו כ') "והביאו את כל אחיכם מכל הגוים..." יהיה ישראל לאותם העמים שהטיבו עמם אוהב טהר לב ומועיל מאד ככל מאת ה' וכרביבים עלי עשב, שהם מועילים לעשבים מאד ומגדלים אותם לא לתקות תועלת ושכך כי אם בטבע ההטבה, וזהו "אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם", ומסכים לזה אמרו בבראשית רבה, "שהטל סימן לתחיית המתים שנאמר כי טל אורות סלך, דבר אחר מפני שהטל סימן ברכה כן יהיו ישראל בעולם.

אבל כמו שלאוהבים ההם יהיה מועיל ומטיב, ככה יהיה בהפך אל הגויים אשר הרעו עמם, ולכן אמר שנית "והיה שארית יעקב" ואמר בפעם הזאת "בגויים" לרמוז לאויביהם שקראה תורה (דברים כ"ח מ"ט-נ') "גוי אשר לא תשמע לשונו גוי עז פנים" והם עמים רבים מאדום וישמעאל שבערכם יהיה כאריה בבהמות יער וככפיר בעורי צאן, שהאריה הוא הגדול שיש לו כח וגבורה על כל בהמות היער: בקר, איל וצבי ויחמור, שיעבור עליהם וירמסם ויטרף מהם כרצונו; והכפיר הוא הקטן מגורי האריות, שעם היות שאין לו כח כל כך כחיות היער לטרופ, הנה יש לו כח בעודי הצאן להרוג כולם כאחד ואין מציל. כך יהיו ישראל בקרב העמים הצובאים על ירושלים שיגברו על קצתם כאריה בבהמות יער והם האשורים ושאר בני מזרח, ועל קצתם, רוצה לומר בני אדום, יהיו ככפיר בעודי צאן שיהרגו את כולם ואין מציל.

- (1) מהי התמיהה בפסוקים ו' ז' שבאו שני הפרשנים לישב?
- א (2) מה ההבדל בין שתי הדרכים המוצעות באברבנאל לישוב התמיהה הנ"ל?
- (3) האם מסכים אברבנאל באחד משני פירושו לפ' ו' עם אחד הפירושים שהובאו בשאלה ב?
- (4) מהי השאלה הנוספת על השאלה המשותפת לשני הפרשנים שמישב אותה אברבנאל בפירושו השני?

ד. ט'-י"ד

ר' אליעזר מבלגנצי

הסוסים והמרכבות האמורים כאן והערים והמבצרים והכשפים והמעוננים והפסילים והאשרים כלן לשעבר היו בוטחים בהם, ולכן יכרתו, שלא יהיו לך עוד בטחון אלא בבטחוני, ולכן תרום ירך על צריך. הכרתה כנגד הכרתה: כשיכרתו כל אלה, שלא תבטח אלא בי, אז אויבך יכרתו.

ר' יוסף אבן כספי

ואמר 'והכרתי', 'והאבדתי', 'ונתשתי', 'והשמדתי' - כל אלה הם כרת וכריתות, והכל העדר הדבר. אבל ראה הפלגה! כי אלו הענינים הם טובות העולם הזה, וכל אלה בחורה ובנביאים יעודים לנו לטובה, והעדרם ביעוודים רעים, ר"ל סוסים ומרכבות, כל שכן 'ערים גדולות ובצורות' שאמר בכאן "והכרתי ערי ארצך והרסתי כל מבצריך" אשר אלו הרעות עשו לנו מלכי אשור ובפרס שלמנאצר וסנחריב ובבוכדנאצר!!

אולם חכונם בזה שאלו הענינים יהיו נעדרים ממנו לרב השלום והשלום שיהיה לנו, כי באמת הסוסים והמרכבות וכן הערים הגדולות והמבצרים הם טובים לעת הצורך כי חקאנה מלחמה, אבל יותר טוב מאד (כך!) כי לא נצטרך לאלה, כי רוב שלום ומנוחה יהיה לנו; ולכן היה זמן שלמה יותר טוב מזמן דוד, וגם מזמן יהושע, כי התכלית הוא השלום בעולם הזה, והעיון במוטלות לגמול העולם הבא.

- (1) מה הקושיה שמקשה ר' יוסף אבן כספי, שעליה עונים שני הפרשנים?

- (2) מה ההבדל בין תשובותיהם?

העונות נא לשלוח לנחמה ליבוביץ, קרית משה ירושלים.